DREPTURILE POST-MORTEM ȘI SECURITATEA DATELOR ÎN ERA DIGITALĂ

POST-MORTEM RIGHTS AND DATA SECURITY IN DIGITAL ERA

Andreea-Nicoleta DRAGOMIR
ORCID ID:0000-0002-9358-8098
Email: andreea.dragomir@ulbsibiu.ro
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Facultatea de Drept ”Simion Bărnuțiu”, România

Ana MORARI (BAYRAKTAR)
ORCID ID: 0009-0002-9363-8718
Email: ana.morari@ulbsibiu.ro
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Facultatea de Drept ”Simion Bărnuțiu”, România

CZU: 347.77:004.056.55:316.774(4)
DOI: https://doi.org/10.59295/ssdoed2025.27

Rezumat: *Problema drepturilor post-mortem și a securității datelor a dobândit o relevanță semnificativă în era digitală, în special în timpul războaielor. Utilizarea neautorizată a imaginilor persoanelor decedate este larg răspândită pe platforme precum Telegram și VK, adesea dincolo de reglementările tradiționale. Aceste imagini sunt frecvent exploatate în scopuri de propagandă sau dezinformare, ceea ce ridică probleme etice și juridice. Deși legislația Uniunii Europene oferă un cadru juridic privind dreptul la imagine, eficacitatea sa este pusă la încercare de evoluția rapidă a platformelor digitale și de rezistența acestora la cenzură. Această cercetare examinează modul în care cadrul juridic al UE abordează utilizarea abuzivă a imaginilor post-mortem și evaluează capacitatea sa de a proteja demnitatea persoanei decedate de aceste amenințări. Prin identificarea lacunelor din legislația actuală, studiul urmărește să consolideze protecția juridică a drepturilor post-mortem. Acesta subliniază importanța adaptării mecanismelor juridice pentru a face față provocărilor reprezentate de platformele digitale, asigurându-se*

că demnitatea persoanelor decedate este protejată împotriva exploatării în perioade de conflict.

Cuvinte-cheie: *drepturi post-mortem, demnitate umană, securitatea datelor, propagandă, dezinformare*

Abstract: *The post-mortem rights and data security issue has gained significant relevance in the digital age, particularly during conflicts. The unauthorized use of images of deceased individuals is widespread on platforms like Telegram and VK, often beyond traditional regulation. These images are frequently exploited for propaganda or disinformation, raising ethical and legal concerns. While the European Union legislation provides a framework through the right to image, its effectiveness is challenged by the rapid evolution of digital platforms and their resistance to censorship. This research examines how the EU legal framework addresses the misuse of post-mortem images and evaluates its ability to protect the dignity of the deceased from these emerging threats. By identifying gaps in the current legislation and offering recommendations, the study seeks to strengthen legal protections for post-mortem rights. It highlights the importance of adapting legal mechanisms to address the challenges posed by digital platforms, ensuring the dignity of deceased individuals is safeguarded from exploitation in times of conflict.*

Keywords: *post-mortem rights, human dignity, data security, propaganda, disinformation.*

Introducere

Actualele platofrme digitale și rețele de social media constituie cele mai utilizabile instrumente în conflictele armate moderne, sporind reziliența civililor și influențând strategiile militare în diverse moduri.

Microsoft, Amazon Web Services (AWS) și Starlink furnizează infrastructuri esențiale precum stocarea în cloud, inteligența artificială și învățarea automată, pentru ca națiunile să desfășoare activități de informații, atacuri cibernetice și să desfășoare arme digitale. Serviciile de internet prin satelit ale Starlink au fost esențiale pentru comunicare în timpul conflictului din Ucraina și au stârnit proteste împotriva puterii corporatiste atunci când au fost întrerupte, chiar și pentru scurt timp.[1]

Rețelele de socializare a devenit un instrument forte pentru propaganda și pentru dezinformare. Identitățile și imaginile persoanelor decedate, indiferent că vorbim despre combatanți sau alte grupuri vulnerabile în rândul civililor, sunt folosite în scop de manipulare a opinei publice.

Din păcate, utilizarea identităților celor care au murit exced sfera utilizării de fotografii și include detalii personale. Nume diferite, infor-

mații inventate sau jumătăți de adevăruri legate de persoanele decedate au fost împărtășite pe aplicații de mesagerie precum Telegram și VK, care funcționează aproape în întregime într-o zonă gri nesupusă cenzurii.

Aceste practici trezesc preocupări juridice și etice în ceea ce privește drepturile postume la viața privată și demnitate. Deși cadrele juridice internaționale, cum ar fi Principiile directoare ale ONU privind afacerile și drepturile omului, subliniază obligația platformelor digitale de atenuare a utilizării abuzive, punerea în aplicare rămâne adesea inadecvată.[2]

Regulamentul general privind protecția datelor (GDPR) al UE și abordarea indirectă a utilizării necorespunzătoare a datelor cu caracter personal pentru persoane decedate rămâne interpretabilă.

Drepturile post-mortem în contextul activelor digitale

Drepturile post-mortem se referă la protecția juridică și la drepturile care se extind la o persoană decedată, protejând aspecte ale identității, reputației și datelor personale ale acesteia după deces. Aceste drepturi cuprind diverse domenii, inclusiv demnitatea, viața privată și dreptul de a controla utliziarea comercială a propriei imagini sau asemănări, adesea denumită ca drept la publicitate. [3]

Activele digitale, cum sunt profilurile de social-media, e-mailuri, înregistrări foto și video, conturi de stocare în cloud, constituie date personale sensibile deținute de acotori privați cu politici de gestionare post-mortem diferite.

Rețelele sociale din categoria Facebook și E-mail au introdus funcții de monitorizare a datelor post-mortem, precum Legacy Contact de la Facebook și Inactive Account Manager de la Google. Cu toate acestea, deficiențele informaționale a acestor platforme este evidentă, mulți utilizatori neavând cunoștință de aceste opțiuni.[4]

Termenii Yahoo prevăd în mod explicit că conturile nu sunt transferabile, ceea ce face dificil accesul familiilor celor decedați la datele salvate în conturi.[5] Hotărârea Curții Federale de Justiție din Germania a acordat, de exemplu, dreptul moștenitorilor de a avea acces la contul de Facebook a unui adolscent decedat, invocând dreptul succesoral.[6]

Riscurile de gestionare necorespunzătoare sunt agravate de utilizarea tot mai frecventă a datelor persoanelor decedate în algoritmi de inteligență artificială. Aceste practici ar putea pereptua utilizarea abuzivă a informațiilor sensibile, ceea ce impune o transparență în practicile de colectare a datelor de către platformele digitale și furnizarea de garanții a securității datelor personale.[7]

Uniunea Europeană abordează problema securității datelor prin intermediul GDPR, însă limitarea acestuia în aproape exclusivitate la personalități în viață, ridică probleme de etică juridică. Anumite state membre ale UE, precum Franța și Spania, au luat măsuri pentru a extinde protecția și la datele post-mortem.[8]

Articolul 85 din Legea franceză privind protecția datelor (Loi Informatique et Libertés) permite persoanelor fizice să stabilească instrucțiuni pentru gestionarea datelor lor personale după deces.[9]

Abordarea Spaniei este definită în legislația sa națională privind protecția datelor, Legea organică 3/2018 privind protecția datelor cu caracter personal și garantarea drepturilor digitale. Legea acordă membrilor familiei dreptul de a solicita accesul la datele personale ale defunctului sau ștergerea acestora, cu condiția ca acest lucru să nu încalce instrucțiunile defunctului sau viața privată a altor persoane.[10]

Susținătorii drepturilor digitale post-mortem susțin că o astfel de protecție este din ce în ce mai necesară în era digitală. Persoanele ar trebui să fie libere să decidă cum vor fi tratate „bunurile lor digitale" după deces, inclusiv cele referitoare la securitatea datelor, protejarea vieții private și dreptul de a fi uitat în mediul online.

Securitatea și confidențialitatea datelor

Utilizarea abuzivă a datelor biometrice, cum ar fi recunoașterea facială din fotografii a persoanelor decedate, prezintă riscuri. Tehnologiile avansate pot extrage și analiza identificatori biometrici din imagini digitale, permițând utilizări neautorizate în scop de propagandă sau campanii de dezinformare.

Datele biometrice ale persoanelor decedate pot fi exploatate într-o serie de moduri lipsite de etică:[11]

date utilizate fără consimțământ în scop de exploatare comercială sau publicitatea orientată;

deturnarea datelor biometrice în scopul comiterii de fraude sau al uzurpării identității;

utilizarea profilurilor biometrice ale unor persoane decedate pentru manipulare politică.

Viața privată post-mortem a persoanelor fizice este în pericol din cauza condițiilor de utilizare ale furnizorilor de servicii, care acordă prioritate intereselor corporative în fața drepturilor utilizatorilor.

Aceste acorduri, adesea necitite, vulnerabilizează datele sensibile ale utilizatorilor decedați, în special ale tinerilor adulți care mor fără testament. Platforme precum Facebook memorializează profilurile pe o

perioadă nedeterminată, Dropbox solicită dovada decesului și a drepturilor legale, iar Google solicită de obicei un ordin judecătoresc pentru acces. Absența unor cadre juridice coerente exacerbează discrepanțele în gestionarea și păstrarea conturilor digitale după deces.[12]

Creșterea identității digitale și a tehnologiilor post-mortem, cum ar fi legislația din Delaware care acordă fiduciarilor acces la conturile digitale ale persoanelor decedate, evidențiază progresele în domeniul dreptului succesoral. Cu toate acestea, inovații precum „griefbots", sisteme AI care imită persoanele decedate folosind datele biometrice și comportamentale ale acestora, prezintă noi provocări.[13]

Dezinformarea și propaganda

Imaginile vizuale manipulate sau detaliile biometrice fabricate pot fi folosite pentru propagandă sau pentru a crea narațiuni false, care ar putea influența opinia publică sau pot declanșa conflicte. Acest tip de utilizare abuzivă profită de lipsa de supraveghere în locuri precum Telegram sau alte canale similare și încalcă demnitatea morților.

Exemple istorice, cum ar fi războiul din Vietnam, evidențiază modul în care imaginile morții au avut un rol esențial în modelarea opiniilor publice. Pozele publicate precum cele de la masacrul My Lai au devenit simboluri puternice, acestea fiind des încadrate cu narațiuni specifice pentru a contesta deciziile guvernului și a mobiliza opoziția. [14]

Fotografiile grafice ale masacrului au alimentat proteste pe scară largă în SUA, inclusiv evenimente precum Marșul Moratorium din 1969 de la Washington, la care au participat sute de mii de persoane.[15]

Mai mult, înregistrările foto/video a masacrului de la My Lai a generat procese militare, inclusiv curtea marțială a locotenentului William Calley, care a fost găsit vinovat și condamnat pentru rolul său în omoruri, deși sentința i-a fost redusă ulterior. [16]

Analiza lui Baschwitz din Der Massenwahn a „Fabricii germane de cadavre" din timpul Primului Război Mondial, povești care urmăreau să dezumanizeze inamicii și să mobilizeze sentimentul public prin prezentarea de informații șocante și false, a evidențiat atractivitatea psihologică a unei astfel de propagande, înrădăcinată în nevoia de a vedea propriul grup ca fiind nobil și inamicul ca fiind rău. [17]

Aceste tactici persistă în contextele digitale moderne, în care mediile vizuale ale persoanelor decedate sunt manipulate pentru a răspândi dezinformări, a inflama emoțiile și a adânci diviziunile sociale.

Studiu de caz

Fotografierea morților a fost una dintre strategiile utilizate în cazul diferitelor conflicte pentru a influența sentimentul public, a mobiliza sprijinul și a delegitima adversarii.

Războiul civil spaniol a fost martorul reproducerii în masă a imaginilor victimelor civile, în special copii, cu intenția de a stârni compasiunea și de a prezenta inamicul ca fiind brutal, adesea încadrat special pentru un anumit public, pentru un efect emoțional. [18]

În mod similar, în cadrul conflictului israeliano-palestinian, fotografiile victimelor au fost prezentate pentru a continua narațiunile, a adânci indignarea și a polariza diviziunile partizane, uneori cu prețul manipulării și decontextualizării. [19]

4.2. Conflictul Israel - Palestina

Conflictul israeliano-palestinian a scos în evidență utilizarea tot mai abuzivă a fotografiilor persoanelor decedate ca instrumente de dezinformare și propagandă. În ambele conflicte, imaginile victimelor au fost utilizate în mod strategic pentru a manipula percepția publică, a incita reacții emoționale și a polariza și mai mult publicul.

Această exploatare a persoanelor decedate reflectă o tendință îngrijorătoare în războiul informațional modern, în care considerațiile etice sunt adesea ignorate.

Imagini autentice ale victimelor din evenimente fără legătură sau din conflicte trecute au fost prezentate în mod fals ca dovezi ale atacurilor recente. Unele cazuri au implicat reutilizarea unor imagini din alte războaie, cum ar fi Siria, și etichetarea lor drept victime ale conflictului actual. [20]

Un exemplu proeminent este cazul bebelușului palestinian Muhammad Hani al-Zahar. Afirmațiile online conform cărora mama și bunicul acestuia țineau în brațe o păpușă, nu copilul, în imaginile virale cu ei ținând cadavrul acestuia în curtea unui spital, au fost amplificate într-un articol din Jerusalem Post, care a retras ulterior articolul, citând surse eronate.[21]

Caz similar implică doi frați de 16 ani din Israel care au asistat la uciderea părinților lor de către luptătorii Hamas în atacurile din 7 octombrie. Clipuri video editate cu copiii relatând incidentul au fost manipulate și încadrate ca o relatare fabricată de actori care au mințit cu privire la tragedia lor.[22]

Criticii avertizează că această „epocă de aur a voyeurismului brutal” prioritizează valoarea de șoc în detrimentul considerentelor etice, provocând un disconfort emoțional semnificativ spectatorilor, fără dovezi empirice care să demonstreze că aceasta determină un comportament

prosocial. În schimb, studiile sugerează creșterea suferinței psihice și reducerea funcționării în rândul celor expuși, subliniind necesitatea unor cercetări suplimentare privind impactul social al imaginilor grafice de război. [23]

4.2. Războiul civil din Spania

În timpul Războiului civil spaniol, propaganda a devenit un instrument puternic de mobilizare a sprijinului și de formulare a narațiunilor. Printre elementele cu cel mai mare impact ale acestei propagande s-au numărat fotografiile victimelor, în special ale copiilor, utilizate în postere pentru a stârni reacții emoționale și a alinia sentimentul public la cauza republicană.

Imaginile cu copii suferind sau decedați au fost prezentate ca simboluri ale inocenței și moralității republicane, poziționându-i pe naționaliști ca autori de atrocități. Afișe precum Defiende a tu hijo! (Apără-ți copilul!) și Los niños evacuados son vuestros propios hijos (Copiii evacuați sunt proprii tăi copii) făceau apel direct la legăturile familiale și colective. [24]

Fotografiile din coloniile de copii, unde erau adăpostiți tinerii refugiați, oferă un exemplu revelator. Imaginile au fost create pentru a evoca emoții contrastante, în funcție de publicul țintă. Pentru părinții spanioli, fotografiile prezentau copii fericiți și în siguranță, încurajându-i să își trimită proprii copii în colonii. În schimb, pentru publicul internațional, fotografiile subliniau disperarea și suferința copiilor, decesul lor în chinuri, pentru a solicita ajutor financiar și sprijin umanitar. Acest dublu scop evidențiază modul în care conținutul vizual a fost manipulat pentru a se alinia obiectivelor propagandistice. [25]

Potrivit teoreticienilor propagandei, precum Jacques Ellul, o astfel de propagandă energică funcționează prin evocarea unor „sentimente simple și violente” pentru a galvaniza acțiunea. În acest caz, moartea și suferința copiilor au devenit un punct de raliere pentru susținătorii republicani și un simbol crud al ororilor provocate de naționaliști. [26]

Concluzii

În era digitală, încrucișarea drepturilor post-mortem și a securității datelor a devenit una dintre cele mai importante joncțiuni care necesită o examinare imediată în contextul conflictelor istorice și contemporane. În timp ce amprentele digitale au supraviețuit creatorilor lor, proprietatea, gestionarea și utilizarea etică a datelor post-mortem au evidențiat lacune uriașe în cadrele juridice și etice.

Războiul civil spaniol este unul dintre primele exemple de utilizare deliberată a fotografiei pentru evocarea răspunsurilor emoționale și influențarea opiniei publice în război, imaginile cu morți, în special copii, fiind o componentă de bază a poveștilor de propagandă.

Conflictul israeliano-palestinian reprezintă provocări moderne pentru drepturile post-mortem în era digitală. Inteligența artificială și rețelele de socializare accelerează diseminarea și manipularea imaginilor morților pentru a servi unor cauze politice rivale. Aceste exemple evidențiază complicațiile etice și posibilele prejudicii ale exploatării identităților digitale sau vizuale ale persoanelor decedate.

Prin examinarea acestor exemple istorice și moderne, această cercetare nu numai că subliniază necesitatea critică de a proteja moștenirile digitale, dar solicită, de asemenea, dezvoltarea unei cooperări internaționale mai puternice și a unor mecanisme juridice care să asigure demnitatea persoanelor decedate prin securizarea datelor și utilizarea responsabilă a imaginilor lor.

Referințe:

1. GURASCIO, D., COVERI, A., COZZA, C, War in the time of digital platforms, 2023. Disponibil: https://www.socialeurope.eu/war-in-the-time-of-digital-platforms [Accesat: 24.11.2024].
2. BUITELAAR, J. (2017). Post-mortem privacy and informational self-determination. Ethics and Information Technology, 19, 129-142. Disponibil: https://doi.org/10.1007/s10676-017-9421-9 [Accesat: 24.11.2024].
3. TOWNSEND, K. Raising the Dead: Understanding Post-Mortem Rights of Publicity, 2022. Disponibil: https://www.documentary.org/column/raising-dead-understanding-post-mortem-rights-publicity [Accesat: 24.11.2024].
4. DWARDS, L., HARBINJA, E., Protecting Post-Mortem Privacy: Reconsidering the Privacy Interests of the Deceased in a Digital World, IRPN: Innovation & Privacy Law & Policy (Topic), 2013. Disponibil: https://doi.org/10.2139/ssrn.2267388 [Accesat: 24.11.2024].
5. SHELLY, M., Digital Death. Legal Regulations, Implications, and Issues Surrounding Digital Data, 2020. Disponibil: https://doi.org/10.4018/978-1-7998-3130-3.ch002 [Accesat: 24.11.2024].
6. Op. Cit. Edwards
7. ERDOS, D., Dead ringers? Legal persons and the deceased in European data protection law, Comput Law Secur. Rev., 40, 10549, 2020. Disponibil: https://doi.org/10.2139/ssrn.3599852 [Accesat: 24.11.2024].
8. HARBINJA E. Post-mortem privacy 2.0: theory, law, and technology, Interna-

tional Review of Law, Computers & Technology, 31, 26 – 42, 2017. Disponibil: https://doi.org/10.1080/13600869.2017.1275116 [Accesat: 24.11.2024].
9. OneTrust DataGuidance, THE „DATA PROTECTION" ACT. Disponibil: https://www.dataguidance.com/sites/default/files/france_data_protection_act.pdf [Accesat: 24.11.2024].
10. MARTINEZ, N., Reflexiones en torno a la protección post mortem de los datos personales y la gestión de la transmisión mortis causa del patrimonio digital tras la aprobación de la LOPDGDD., 169-212, 2019. Disponibil:https://doi.org/10.18042/cepc/dpc.35.05 [Accesat: 24.11.2024].
11. BULGAKOVA, D., BULGAKOVA, V., The recognition of the deceased biometric data under personal non-property rights in terms of the general data protection regulation. Вісник Пенітенціарної асоціації України, 2023. Disponibil: https://doi.org/10.34015/2523-4552.2023.1.03 [Accesat: 24.11.2024].
12. CHU, N. Protecting Privacy after Death, Northwestern Journal of Technology and Intellectual Property, Vol. 13, 2015. Disponibil: https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1240&context=njtip [Accesat: 24.11.2024].
13. BRUNEAULT, F. The privacy of the dead, Applied human rights (pp.185-204), 2023. Disponibil: 10.3920/978-90-8686-943-5_12 [Accesat: 24.11.2024].
14. MORSE, T. Shooting the dead: images of death, inclusion and exclusion in the Israeli press, Conference: International Communication Association's 62nd Annual Conference (ICA), 2012.
15. ISAACS, D., Power of visual images, Journal of Paediatrics and Child Health, 52, 2016. Disponibil: https://doi.org/10.1111/jpc.13330. [Accesat: 24.11.2024].
16. BERNI, M., Excessive Violence in a War Without Fronts: Explaining Atrocities in South Vietnam (1965–1973), Genocide and Mass Violence in Asia, 2019. Disponibil: https://doi.org/10.1515/9783110659054-007 [Accesat: 24.11.2024].
17. BASCHWITZ, K. First Book: On Mass Propaganda and Enemy Images. Disponibil: https://uplopen.com/reader/chapters/pdf/10.1515/9789048537280-006 [Accesat: 24.11.2024].
18. ILYUKHA, O., A Threat to the Childhood": Civil War in the Pyrenees in the Coverage of Soviet Periodicals for Children, Modern History of Russia, 2023. Disponibil: https://doi.org/10.21638/spbu24.2023.312 [Accesat: 24.11.2024].
19. STEIN, R., The Boy Who Wasn't Really Killed": Israeli State Violence in the Age of the Smartphone Witness., International Journal of Middle East Studies, 53, 620 – 638. Disponibil: https://doi.org/10.1017/S0020743821000453 [Accesat: 24.11.2024].
20. HAMELEERS, M. The visual nature of information warfare: the construction of partisan claims on truth and evidence in the context of wars in

Ukraine and Israel/Palestine, Journal of Communication, 2024. Disponibil: https://doi.org/10.1093/joc/jqae045 [Accesat: 24.11.2024].
21. STĂNESCU, G. Informational War: Analyzing False News in the Israel Conflict, Social Sciences And Education Research Review, vol. 10, issue 2, 307 – 310, 2023. Disponibil: https://doi.org/10.5281/zenodo.# [Accesat: 24.11.2024].
22. Ibidem. [Accesat: 24.11.2024].
23. Holmana E. A., GARFINC, D. R., SILVER, R. C. It matters what you see: Graphic media images of war and terror may amplify distress. Disponibil: https://www.pnas.org/doi/pdf/10.1073/pnas.2318465121 [Accesat: 24.11.2024].
24. BLOOMFIELD, I., Photographs of Child Victims in Propaganda Posters of the Spanish Civil War. Modern Languages Open, 2018(1): 16, pp. 1–15, 2018. Disponibil: https://doi.org/10.3828/mlo.v0i0.178 [Accesat: 24.11.2024].
25. SJAAK, B. & María del Mar del Pozo Andrés, Education and the children's colonies in the Spanish Civil War (1936–1939): the images of the community ideal, Paedagogica Historica, 51:4, 455-477, 2015. Disponibil: DOI: 10.1080/00309230.2015.1049186 [Accesat: 24.11.2024].
26. OTOVIC-VISNJIC F., Terrorism as a type of political communication: The use of propaganda of the deed in hegemonic struggles. Medjunarodni problemi., 2020. Disponibil: https://doi.org/10.2298/medjp2004709o [Accesat: 24.11.2024].